

Siže politike

Autori: Strahinja Subotić, programski menadžer i viši istraživač, Miloš Pavković, mlađi istraživač, Kristina Nikolić, projektna asistentkinja

Francuska, Zapadni Balkan i Evropska unija

Jačanje društvene saradnje

Ovaj siže politike je napisan kao deo projekta „Francuska i Zapadni Balkan – strateški angažman“. Ovaj projekat finansira Ambasada Francuske u Srbiji, Francuski institut u Srbiji, Eurocreative i Austro-francuski centar za približavanje u Evropi (OFZ).

Uvod

Iako odnosi između Francuske i Zapadnog Balkana (ZB) imaju dugu istoriju, intenzitet francuskog angažmana u ovom regionu se menjao vremenom i danas ima mesta za unapređenje odnosa. Zapravo, posle decenije skromnog interesovanja za region, Francuska je nedavno signalizirala nameru da intenzivira svoje aktivnosti na Zapadnom Balkanu. U poslednjih nekoliko godina Francuska je aktivno podržavala uspostavljanje i razvoj Regionalne kancelarije za saradnju mladih (RYCO),¹ produžila mandat Francuske agencije za razvoj na zemlje regiona,² i usvojila Nacionalnu strategiju za Zapadni Balkan.³ Imajući u vidu da će predsedavati Savetu EU u prvoj polovini 2022. godine, u trenutku kada postoji očigledan zastoj u proširenju, Francuska ima odličnu priliku da uveća sopstveni, ali i uticaj EU na ovaj region u narednom periodu. Upravo iz tog razloga, očekuje se da način i obim francuskog angažovanja na Zapadnom Balkanu postane pitanje od velike važnosti u očima vlada, eksperata, analitičkih centara („tink tenkova“) i drugih organizacija civilnog društva.

Imajući u vidu povoljne okolnosti za preduzimanje odlučujućih koraka, ovaj rad identifikuje potencijal za unapređenje društvene saradnje između Francuske i Zapadnog Balkana. Kako je ovaj aspekt saradnje često zanemaren u opštim analizama, ovaj rad će istražiti trenutno stanje odnosa i potencijal za njihov razvoj. Rad je strukturisan oko tri ključne oblasti koje pokrivaju organizacije civilnog društva (OCD), mlade i edukaciju, i kulturne veze u kontekstu širenja javne diplomatije. Dajući detaljnu ali istovremeno sažetu analizu u svakoj podoblasti, ovaj rad nudi preporuke kako ojačavanje društvenih veza može postati osnova za produbljivanje ekonomske i političke saradnje i samim tim većeg francuskog uticaja u regionu.

Mišljenje eksperata

Uporedo sa ciljem francuske Strategije za Zapadni Balkan za dostizanjem veće posvećenosti u stabilizaciji zapadnobalkanske šestorke (ZB6) u pogledu ekonomskog i socijalnog i razvoja i jačanja vladavine prava, izgradnja jačih odnosa Francuske i Zapadnog Balkana može biti još jedna od posledica Strategije. Iz tog razloga, Centar za evropske politike (CEP) i njegovi partneri su istupili i organizovali panel diskusiju pod naslovom *Francuska, Zapadni Balkan i Evropska unija: Jačanje društvene saradnje* u Beogradu, u julu 2021. godine, sa ciljem da istraže načine na nivou društvene saradnje na koje Francuska može da se ponovo angažuje sa regionom. U diskusiju je bilo uključeno 14 govornika i više od 40 učesnika – eksperata iz svih zemalja Zapadnog Balkana i Francuske. Njihov doprinos predstavlja osnovu za ovaj rad.

Pored kvalitativnog doprinosa učesnika događaja, u cilju kreiranja potpune slike stavova eksperata CEP je sproveo kvantitativno istraživanje (pre događaja) sa relevantnim ekspertima iz ZB i Francuske, prikupivši 57 odgovora. Većina ispitanika dolazi iz regiona Zapadnog Balkana, 45 njih ili 79% ukupnog broja, dok je 12 iz Francuske, što predstavlja 21% od ukupnog broja ispitanika. Muškarci predstavljaju 40% ispitanika, dok su 60% žene, prosečne starosti 35 godina, koji rade u oblasti civilnog društva/tink tenk zajednice (60%), kulture (10%), mladih i edukacije (9%) i ostalih srodnih oblasti (21%). U prvom delu istraživanja ispitanici su dali opštu ocenu društvene saradnje između Francuske i Zapadnog Balkana, a u drugom delu su ocenjivali tri tematske oblasti. Uvid koji su obezbedili anketa i debata predstavljaju osnovu za analizu odnosa Francuske i ZB i za kreiranje preporuka za jačanje odnosa u kontekstu predsedavanja Francuske Savetu EU.

¹ Ministarstvo Evrope i spoljnih poslova Francuske, „Regionalna kancelarija za saradnju mladih za Zapadni Balkan (RYCO)“, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/%20country-files/europe/western-balkans-62918/article/the-regional-youth-cooperation-office-for-the-western-balkans-ryco>

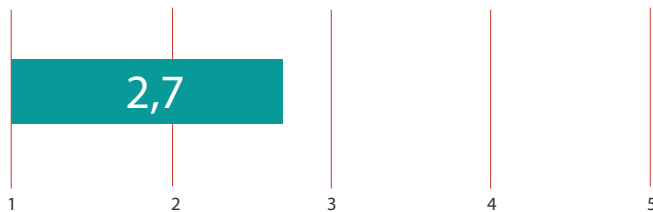
² AFD, „Western Balkans“, Home | AFD - Agence Française de Développement

³ Francusku strategiju za Zapadni Balkan predstavio je francuski predsednik Emanuel Makron 2019. godine nakon samita u Berlinu sa ciljem povećanja francuskog uticaja u regionu i pružanja podrške političkim, ekonomskim, socijalnim i bezbednosnim pitanjima, Western Balkans - Ministry for Europe and Foreign Affairs (diplomatie.gouv.fr)

Ključni nalazi

Istraživanje sprovedeno na ekspertima u okviru ovog projekta ukazuje na veoma prosečan nivo društvenih odnosa između Francuske i zemalja regiona (2,7 na skali od 1 do 5).⁴ Pored toga, istraživanje je takođe identifikovalo veliki potencijal za unapređenje društvene saradnje (3,9 od maksimalnih 5).⁵ Štaviše, ispitanici su skloni da misle da bi ulaganje u društvenu saradnju omogućilo Francuskoj dostizanje njenih širih ciljeva na Zapadnom Balkanu (3,9 od maksimalnih 5).⁶ Uzimajući u obzir ambicije Francuske u regionu a i šire, ovaj vid saradnje može biti viđen kao plodno tle za maksimiziranje ponovnog francuskog angažmana.

Trenutna društvena saradnja između Francuske i Zapadnog Balkana može se oceniti kao

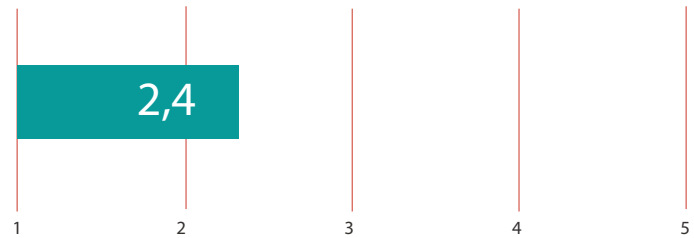
1 = nedovoljno razvijena 5 = potpuno razvijena

Grafikon 1 - Trenutna društvena saradnja između Francuske i Zapadnog Balkana

III.1 OCD kao stub strateške saradnje – Uloga civilnog sektora u jačanju saradnje između Zapadnog Balkana i Francuske

Smanjen angažman Francuske u regionu bio je evidentan na početku 21. veka sa naizgled konstantnim minimalnim nivoom saradnje između francuskih i zapadnobalkanskih organizacija civilnog društva. Nadovezujući se na ovu premisu, ovaj rad potvrđuje činjenicu da je saradnja među civilnim društvom zaista percipirana na relativno niskom nivou. Naime, eksperti ocenjuju da je aktivnost Francuske u domenu saradnje sa OCD sa Zapadnog Balkana 2,4 od 5,7 što ukazuje da je ukupna saradnja sa civilnim društvom samo parcijalno iskorišćena. Ovo je prepoznato od strane eksperata i sa Zapadnog Balkana kao i iz Francuske. Ono oko čega se takođe slažu je da postoji puno prostora za dalji razvoj odnosa u tom pogledu, pošto se OCD vide kao akteri koji imaju važnu ulogu kada je u pitanju promovisanje imidža Francuske na Zapadnom Balkanu (4 od 5).

Kako biste ocenili trenutni angažman Francuske u oblasti saradnje sa organizacijama civilnog društva (OCD) iz regiona Zapadnog Balkana?

1 = nedovoljno razvijena 5 = potpuno razvijena

Grafikon 2 - Angažovanje Francuske u oblasti saradnje sa OCD sa ZB

Kada je reč o jačanju odnosa između francuskih i organizacija civilnog društva sa Zapadnog Balkana, stručnjaci su kao najpoželjniji način za to označili uticaj na donosiocima odluka u EU, pre svega pokretanjem zajedničkih inicijativa na osnovu kojih mogu da iznesu svoje brige i predlože rešenja. U toj meri, većina (oprezno) očekuje da će OCD početi da saradjuju aktivnije tokom Francuskog predsedavanja Savetu EU. Osim potencijalnog uticaja koji francuske i zapadnobalkanske OCD mogu da imaju na donosiocima odluka, postoji široko polje identifikovanih oblasti za poboljšanje odnosa između njih. Ovo može da se učini angažovanjem u zajedničkim edukativnim aktivnostima i razmeni iskustva u predlozima javnih politika. U međuvremenu, pronalaženje načina za angažman zapadnobalkanske dijaspore u Francuskoj izgleda kao još jedan bitan ali često zanemaren aspekt koji zahteva pažnju.

Ipak, da bi mogli međusobno da saradjuju, uslov je da prvo počnu međusobno da se upoznaju. U tom smislu, istraživanje pokazuje da čak trećina anketiranih eksperata sa Zapadnog Balkana ne može da navede ni jednu OCD iz Francuske, dok su ostali upoznati sa radom jedne ili tek nekoliko njih. Sa ovako nepovoljnim brojkama, ne mogu se očekivati pomoci u smislu saradnje sa OCD ako se ništa sistemski ne preduzme kako bi se promenila situacija na terenu. Ovaj nedostatak znanja je problematičan i recipročan. Samo nekoliko francuskih OCD se fokusira na region. Međutim, u anketi, one francuske OCD koje su aktivne na Zapadnom Balkanu obično pokazuju izuzetno znanje o radu OCD iz regiona. Ovaj ograničen ali ipak iskren interes je jak signal da postoji potencijal za jačanje saradnje civilnog društva.

Kako bi se premostila trenutna distanca između francuskih i OCD sa Zapadnog Balkana, očekuje se značajnija finansijska podrška i praktični angažman Francuske. Ovo je posebno opravdano imajući u vidu da su OCD sa Zapadnog Balkana ograničene u smislu svojih kapaciteta da dopru do francuske publike i privuku francuske OCD sa kojima bi potencijalno mogli da saradjuju. U stvari, mnoge OCD sa Zapadnog Balkana se bore sa uobičajenim strukturnim problemima kao što su manjak finansijske održivosti, adekvatne veštine za pisanje projekata, adekvatna obuka o EU politikama i odgovarajuća izgradnja kapaciteta. Uzimajući u obzir nivo ambicija Francuske, postoji prostor za uključivan-

4 Istraživanje je ponudilo skalu od 1 do 5 gde krajnje vrednosti označavaju: 1 – nedovoljno razvijena; 5 – razvijena.

5 Istraživanje je ponudilo skalu od 1 do 5 gde krajnje vrednosti označavaju: 1 – bez potencijala; 5 – značajan potencijal.

6 Istraživanje je ponudilo skalu od 1 do 5 gde krajnje vrednosti označavaju: 1 – potpuno se ne slažem; 5 – potpuno se slažem.

7 Istraživanje je ponudilo skalu od 1 do 5 gde krajnje vrednosti označavaju: 1 – nedovoljno; 5 – dovoljno.

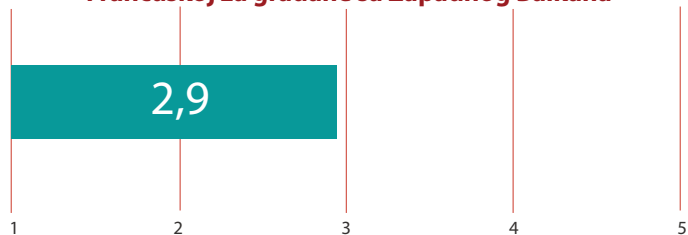
je i pružanje podrške onim projektima koji bi olakšali razmenu znanja i iskustva između francuskih i OCD sa Zapadnog Balkana. U tom pogledu, postoji potencijal za francuske ambasade kao i za francuske institute na Zapadnom Balkanu da obezbede olakšavanje dijaloga, koordinaciju aktivnosti i pružanje podrške onim OCD iz Francuske i sa Zapadnog Balkana koje su spremne da se dalje međusobno angažuju.

III.2. Mladi i obrazovanje – Mogućnosti za mlade koje proizilaze iz pojačane saradnje između Francuske i Zapadnog Balkana

U analizi potencijala za razvoj društvene saradnje između ZB i Francuske, neophodno je istražiti kako povećati mogućnosti za građane ZB za obrazovanje na francuskim univerzitetima i specijalizaciju u francuskim kompanijama. Francuski obrazovni sistem i kompetencije koje on pruža nakon završetka programa se uopšteno smatraju pozitivnim. Rezultati ankete pokazuju da bi, ako bi im se pružila prilika, 90% ispitanika verovatno nastavilo studije ili specijalizaciju u Francuskoj. Naime, dve ključne prednosti obrazovanja i specijalizacije u Francuskoj koje su izdvojene su visok kvalitet ponuđenih programa i mogućnost širenja mreže kontakata – širenje poslovnih veza.⁸ Francuska bi mogla da pokuša da iskoristi ovu potražnju iz regiona i efikasnije privuče studente sa velikim potencijalom kao i mlade stručnjake. To bi uvećalo imidž Francuske kao zemlje mogućnosti.

Uprkos velikoj potražnji, dostupnost studija i programa specijalizacije za građane ZB smatra se umerenom, sa ocenom 2,9 od 5.9 To ukazuje da postoje određena ograničenja koja tek treba da se prevaziđu kako bi se izgradio održiv i gostoljubiv sistem za građane iz regiona. Kada je reč o identifikovanju prepreka za studiranje/specijalizaciju u Francuskoj, ispitanici su istakli finansijska ograničenja kao ključnu prepreku s obzirom na znatno veće troškove života u Francuskoj u poređenju za ZB. S tim u vezi je i percepcija da nema dovoljno stipendija za studiranje u Francuskoj. Nedovoljna promocija obrazovanih programa, kao i kulturne i jezičke barijere, istaknuti su kao druga važna ograničenja. Stoga, oblasti u kojima bi se uslovi mogli poboljšati su studentske stipendije, pristup osnovnim, postdiplomskim i doktorskim studijama u Francuskoj, finansijska dostupnost letnjih škola i kampova u Francuskoj, kao i program razmene studenata između francuskih i univerziteta sa Zapadnog Balkana.

Ocena pristupačnosti studijskih i programa specijalizacije u Francuskoj za građane sa Zapadnog Balkana

1 = nedovoljno razvijena 5 = potpuno razvijena

Grafikon 3 - Dostupnost studijskih i programa specijalizacije u Francuskoj za građane sa ZB

Kada se sumiraju nalazi u oblasti obrazovanja, francuske obrazovne institucije se tumače kao kvalitetno okruženje za sticanje znanja i bolji položaj na tržištu rada. Međutim, neophodnost poboljšanja finansijske dostupnosti programa na francuskim univerzitetima, kao i broj stipendija za studiranje u Francuskoj prepoznati su kao veoma relevantna pitanja kojima se tek treba baviti ako je cilj da se obrazovanje iskoristi kao način da se podstaknu društveni odnosi i ukupan francuski uticaj u regionu. U tom smislu, Francuska tek treba da postane zemlja koja se u očima građana Zapadnog Balkana vidi kao sinonim za dostupno i pristupačno visoko obrazovanje, kao što je to već slučaj sa, na primer, Nemačkom. Da bi se to dogodilo, biće potrebno snažnije sistemsko angažovanje francuskih institucija kako bi se, u tom pogledu, preispitao sadašnji pristup Francuske Zapadnom Balkanu. Potražnja postoji, iako mogućnosti tek treba da se stvore.

III.3. Kulturne veze kao osnova društvene saradnje

Francuska je zemlja sa značajnim nivoom meke moći, što joj omogućava da svoju moć projektuje širom sveta. Ono što igra ključnu ulogu u tom pogledu je njeno kulturno nasleđe, zajedno sa francuskim jezikom. U kontekstu ocenjivanja aktuelnih kulturnih veza Francuske i ZB, one se percipiraju kao umereno razvijene – sa prosečnom ocenom od 2,9 od 5. Imajući to u vidu, među stručnjacima postoji konsenzus o tome da postoji potencijal za povećanje nivoa francuskih aktivnosti u ovoj oblasti kako bi se doprinelo učvršćivanju opšteg imidža Francuske u regionu.

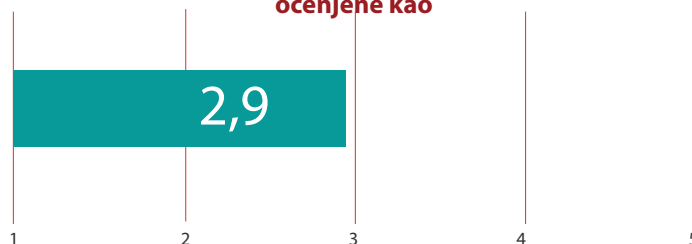
Iako se francuski jezik nudi u mnogim osnovnim i srednjim školama širom regiona, on još uvek nije u dovoljnoj meri preovlađujući da bi postao široko rasprostranjen. Kada se uzme u obzir trenutni nivo promocije koji dobija, on je ocenjen sa prosečnom ocenom 2,4 od 5, što ukazuje da postoji prostor da se napravi značajan napredak u ovoj oblasti. U poređenju sa drugim jezicima (osim engleskog), stručnjaci su se tokom panel diskusije složili da postoji rivalstvo između nemačkog i francuskog jezika na Zapadnom Balkanu.

⁸ Kada su u pitanju drugi benefiti, percepcija je da obrazovanje u Francuskoj omogućava povratnicima da po povratku u zemlju doprinesu lokalnoj zajednici u smislu prenošenja znanja, ali i da postanu konkurentniji na tržištu rada. Unapređenje jezičkih veština i učenje o francuskoj kulturi i mentalitetu takođe se navode kao značajni razlozi za odlazak na studije u Francusku.

⁹ Istraživanje je ponudilo skalu od 1 do 5 gde krajnje vrednosti označavaju: 1 – nije dostupno; 5 – u potpunosti dostupno.

Zbog popularnosti nemačkog jezika kao odskočne daske ka razvijenim evropskim državama kao što su Nemačka, Austrija i Švajcarska, francuski je često bačen u njegovu senku na ZB. Činjenica da se francuski govori u više od 30 zemalja¹⁰ širom sveta, uključujući Švajcarsku, Belgiju i Monako u Evropi, kao i činjenicu da je i dalje jezik diplomatije i službeni jezik mnogih međunarodnih i međuvladinih organizacija, nije bilo dovoljno da podstakne veći broj građana da počnu da ga uče. S obzirom na takav kontekst, promocija francuskoj jezika je još jedna oblast koja zahteva veće ulaganje finansijskih sredstava i pažljivo oglašavanje.

Trenutne kulturne veze između Francuske i ZB mogu biti ocenjene kao

1 = nedovoljno razvijena 5 = potpuno razvijena

Grafikon 4 - Trenutne kulturne veze između Francuske i ZB

U međuvremenu, još jedan potencijalni temelj za izgradnju snažnijih kulturnih veza koji su prepoznali stručnjaci je obeležavanje zajedničkih kulturnih i istorijskih događaja. Uglavnom su se složili da obeležavanje godišnjice ovakvih događaja može da unapredi odnose između Francuske i Zapadnog Balkana, ocenivši to u proseku sa 3,8 od 5. Ova teza je potvrđena kada su lideri Zapadnog Balkana pozvani da obeleže završetak Prvog svetskog rata u Parizu 2018. godine koja je označila prekretnicu u odnosima Francuske i drugih država Zapadnog Balkana. Sledeće godine francuski predsednik Emanuel Makron posetio je Beograd, gde je vešto obišao Spomenik zahvalnosti Francuskoj u srpskoj prestonici i čak pripremio govor za okupljene na srpskom jeziku. Povrh toga, naknadni bilateralni razgovori sa liderima Srbije, Severne Makedonije i Kosova održani su u Parizu 2019,11 na marginama drugog Pariskog mirovnog foruma - posvećenog 101. godišnjici završetka Prvog svetskog rata. Uzimajući u obzir ovakav razvoj događaja, vezivanje diplomatskih susreta za relevantne istorijske događaje samo reafirmiše potencijal za jačanje kulturnih odnosa korišćenjem obeležavanja zajedničkih istorijskih jubileja kao odskočne daske. Zato Francuska zaista treba da nastavi sa radom u tom pogledu, jer se do sada pokazala kao plodotvorna a isplativa strategija.

Ukratko, kultura se često smatra najboljim ambasadorom država, jer omogućava različitim akterima da šalju poruke koje obično nije moguće poslati drugim načinom komunikacije. Da bi se oživele francuske aktivnosti na Zapadnom Balkanu u tom pogledu

10 World Population Review, "French Speaking Countries", dostupno na: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/french-speaking-countries>

11 European Western Balkans, "Lideri Zapadnog Balkana se sastaju sa Makronom u Parizu", 2019, dostupno na: <https://europeanwesternbalkans.com/2019/11/12/leaders-of-the-western-balkans-meet-with-macron-in-paris/>

du, važno je uzeti u obzir procenu percepcije Zapadnog Balkana u očima francuskih građana. Iako stručnjaci ističu da Francusku dobro percipiraju građani Zapadnog Balkana, sa prosečnom ocenom 3,3 od 5,12 postoji pretpostavka da građani Francuske to uopšte ne uzvraćaju – sa ocenom od samo 2,1. Ovako nepovoljan rezultat je ipak bio očekivan, imajući u vidu sve negativne konotacije, kao što su negativno nasleđe iz perioda sukoba 1990-ih, korupcija i kriminal sa kojima se Balkan obično povezuje.¹³ Stoga, ne samo da Francuska treba da poveća svoje promotivne aktivnosti u odnosu na region, već i prema sopstvenim građanima kada je u pitanju retorika o Zapadnom Balkanu i proširenju.

Zaključak

Očigledno je da Francuska pokušava da se projektuje kao veliki igrač u EU, ali kao takva ne uspeva da se afirmiše na ZB. Francuski uticaj i aktivnosti su nesrazmerni na ZB u poređenju sa ostatkom Evrope. Uzimajući u obzir da se očekuje da će Francuska imati značajniju ulogu u oblikovanju EU politika i mogućem budućem razvoju s obzirom na penzionisanje nemačke kancelarke Angele Merkel, kao i činjenicu da Francuska preuzima Savet EU u prvoj polovini 2022. godine, sada je savršena prilika da Francuska iskoristi svoj puni potencijal i da se pozicionira kao kredibilan partner ZB. Francuska strategija za ZB je signalizirala obnovljeno interesovanje Francuske za ovaj region, ali, kako je ovaj rad pokazao, postoji značajan prostor za dalje unapređenje angažovanja u sve tri analizirane podoblasti društvene saradnje. S obzirom na nedavni povratak Francuske u region, takvo intenziviranje društvenih odnosa moglo bi takođe dovesti do produbljivanja ekonomskih i političkih odnosa – čime bi se doprinelo ispunjavanju ukupnih francuskih interesa na ZB. Pošto je Francuska dobro percipirana među državama ZB, lopta je sada u njenom polju da napravi konkretne korake napred.

U oblasti odnosa sa civilnim društvom, glavni identifikovani problemi odnose se na ograničeni angažman Francuske, što rezultira nedovoljnom finansijskom podrškom civilnom sektoru. Kako OCD iz Francuske i država ZB jedva znaju jedni za druge, uprkos činjenici da često dele iste teme interesovanja i vizije, francuska vlada ima potencijal da deluje kao posrednik, nudeći veću institucionalnu i finansijsku podršku za premošćavanje jaza između njih. Ovo ne samo da bi stvorilo prostor za OCD da zajednički zagovaraju, već bi takođe omogućilo Francuskoj da poveća broj kontakta i nivo interakcije sa OCD iz regiona. Iako bi ulaganje u saradnju sa OCD u umerenoj meri zahtevalo dodatne finansijske izdatke, to bi ipak bio trošak vredan plaćanja. S obzirom da su OCD ključni saveznici onima koji promovišu reforme vladavine prava i konsolidaciju demokratije u kontekstu procesa evropskih integracija, Francuska bi takođe bila u boljoj poziciji da projektuje sopstvenu moć i u ovim oblastima.

12 Istraživanje je ponudilo skalu od 1 do 5 gde, 1 predstavlja negativnu a 5 pozitivnu ocenu.

13 Todorova, Maria, "Imagining the Balkans", Oxford University Press, 2009.

Kada je reč o oblasti omladine i obrazovanja, sudeći po mišljenju stručnjaka, na ZB uglavnom postoji pozitivan stav prema francuskom obrazovnom sistemu i izgledima za specijalizaciju u karijeri. Ključne prednosti francuskog obrazovnog sistema su kompetencije koje studenti i profesionalci stižu na tržištu rada nakon pohađanja programa, kao i širenje mreže kontakta i poznanstava koja mogu biti od koristi u kasnijoj fazi profesionalnog razvoja. Ipak, suštinski nedostaci u ovoj oblasti za građane ZB su finansijske prirode, s obzirom na znatno veće troškove života u Francuskoj. Ovo proizilazi iz činjenice da ne postoji dovoljan broj stipendija dostupnih za podršku onima koji žele da steknu visoko obrazovanje ili specijalizaciju u Francuskoj. Povrh toga, manjak promocije ovih mogućnosti od strane Francuske u regionu, odnosno manjak adekvatne vidljivosti, predstavlja još jednu prepreku koja stoji na putu bliže saradnje u ovoj oblasti. Ovo je u suprotnosti sa univerzitetima iz, na primer Nemačke, koji su veoma poznati u regionu jer često nude brojne mogućnosti za obrazovanje i specijalizaciju. Uzimajući u obzir visoku regionalnu potražnju, Francuska bi trebalo da razmisli o podizanju nivoa podrške onima koji traže ove mogućnosti ako je njen cilj da poveća svoju meku moć na duži rok.

Kultura je oblast koja omogućava Francuskoj da nadmaši druge konkurente uz malo truda. U regionu, francuska kultura je već uveliko cenjena i viđena u pozitivnom svetlu. Ipak, njen efekat preliivanja je, za sada ograničen, jer kulturne aktivnosti Francuske tek treba da poprime strateški oblik. To znači da Francuska mora da uloži usaglašene napore, uključujući i svoje strateške dokumente, da naznači kako da dalje popularizuje francuski sistem, kako kroz zvanični obrazovni sistem tako i kroz vannastavne aktivnosti. Iako način na koji će se prvi rešavati zavisi od saradnje sa regionalnim državnim institucijama, ovo drugo se može rešiti kroz organizovanje studijskih putovanja za one koji su zainteresovani ne samo za francuski jezik već i njegovu umetnost, književnost, itd. Da bi to funkcionisalo, stručnjaci prepoznaju da je potrebno posvetiti više sredstava za promotivne aktivnosti francuskih instituta, ambasada i drugih francuskih aktera na ZB. Projekti kulturne razmene, saradnje muzeja i pozorišta, kao i uzajamno angažovanje umetnika u nacionalnim projektima takođe zaslužuju pažnju kako bi se ostvario veći angažman u budućnosti. Kulturna sfera društvenih odnosa je podjednako važna kao i druge dve podteme i ne treba je zanemariti.

Sve u svemu, Francuska je u dobroj poziciji da radi na jačanju svoje meke moći u regionu. U tom smislu, ključni element kojim se može označiti novo poglavlje u odnosima Francuske sa ZB je njeno preuzimanje predsedavanja Savetu EU. Iako se od Francuske očekuje da radi na razvoju političkih i ekonomskih odnosa sa regionom, razvoj društvenih veza ne bi trebalo zanemariti ako je cilj bolje dugoročno pozicioniranje Francuske kako bi se osvojila „srca i umovi“ građana regiona. Utoliko je ovaj rad pokazao da ima dosta prostora za jačanje saradnje u oblasti civilnog društva, mladih i obrazovanja i kulture.

Preporuke

U vidom u nalaze istraživanja društvenih odnosa Francuske i ZB dolazi se do ključnog i sveobuhvatnog zaključka: **Vlada Francuske treba da obnovi svoju Strategiju za ZB stavljanjem jačeg naglaska na potrebu produbljivanja društvene saradnje.** U Strategiji se navodi da je cilj da se podrži i dopuni rad EU na podršci približavanju regiona Evropi, posebno dopunjavanjem rada Berlinskog procesa. Strategija kao tak-

va, prepoznaje važnost podrške projektima rodne ravnopravnosti, pomirenja i mladim ljudima širom regiona. Ovaj pristup, koji je u skladu sa francuskih globalnim i evropskim prioritetima, podrazumeva angažovanje sa organizacijama iz oblasti civilnog društva, kulture i mladih na ZB. Saradnja u ovim oblastima je, na kraju krajeva, jedan od ključnih elemenata meke moći. Međutim, ostaje još mnogo toga da se uradi kako bi Francuska iskoristila puni potencijal u ovim oblastima na ZB.

Sledeće preporuke za produbljivanje francuskih društvenih veza sa ZB podeljene su u tri pododeljka, prateći originalne oblasti istraživanja.

V.1 Angažovanje organizacija civilnog društva

- **Francuska treba da ažurira svoju Strategiju za Zapadni Balkan kako bi stavila jači naglasak na saradnju civilnog društva.** Trenutna strategija uopšte ne pominje bilo koje OCD ili tink tenk organizacije. Čini se da je društvena saradnja stavljena po strani u korist previše sekuritizovane strategije. Iako se strategija odnosi na Regionalnu kancelariju za saradnju mladih (RYCO), svako ažuriranje bi trebalo da bolje odražava kako Francuska planira da se angažuje sa regionalnim civilnim društvima na sveobuhvatan i sadržajan način.

- **Iskorišćavanje ovog potencijala bi uključivalo izdavanje finansijskih sredstava za OCD iz Francuske a za region intenziviranje interakcije, proširivanje međusobnog znanja i izgradnja zajedničkih projekata.** Povraćaj na ulaganje takve podrške bi išao dalje od saradnje civilnog društva. Bilo bi ključ za održavanje osnaživanja i profesionalizacije OCD sa ZB, koje su na kraju ključni saveznici u promovisanju reformi vladavine prava i demokratije. Francusko angažovanje na ovom području moglo bi tako imati dalekosežne implikacije u promovisanju dobrog upravljanja.

- Ovo angažovanje, međutim, ne bi trebalo da bude ograničeno na OCD koje rade u prestonicama. **Francuske ambasade i druge zainteresovane strane treba pomno da prate aktivnosti OCD van prestonica ZB koje dopiru do francuskih kolega, i budu spremni da podrže njihove projekte.** Neke OCD izvan prestonica ZB razvile su značajnu ekspertizu, ali njihov opstanak je još krhkiji od onih koje deluju u prestonicama, zbog težeg pristupa partnerima za finansiranje. Kako su zemlje ZB prilično centralizovane, mogućnost OCD izvan ključnih centara da se njihov glas čuje prilično je ograničena; angažovanjem i sa njima, Francuska bi bila u stanju da decentralizuje svoj pristup, usidri svoj uticaj na široj osnovi i stekne širu perspektivu o pitanjima sa kojima se suočavaju zemlje Zapadnog Balkana.

- Pristup koji bi mogao da doprinese konzistentnosti francuskog angažmana u ovoj oblasti bi se **oslanjao na postojeće fondacije i raspoređivanje njihovih aktivnosti na ZB, ili na osnivanje takvih fondacija, kako političkih tako i nepolitičkih.** Ove fondacije bi mogle da deluju kao ključni posrednici između francuskih i OCD sa ZB, istovremeno podržavajući saradnju sa francuskim vlastima i ambasadama. Oni bi takođe imali koristi od reputacionog i operativnog učvršćivanja francuskih tink tenkova širom Evrope, npr. kroz unapređenje partnerstava sa tink tenkovima sa ZB i međunarodno širenje i decentralizacija njihovog uticaja. To bi pomoglo da se pozitivno oblikuje ukupna slika Francuske kao zemlje koja je sposobna i voljna da se angažuje sa Zapadnim Balkanom na višeslojan način.

- Da bi se povećala Francuska odgovornost – sine qua non za strateško angažovanje – **autonomnom finansijskom fondu francuskih ambasada na ZB treba izdvojiti više sredstava**. Ambasadama bi trebalo dati više slobode u njihovom angažovanju sa civilnim društvom, kako bi pristup bio efektivniji i proaktivniji. To bi dovelo do bržeg i efikasnijeg razvoja projekata, prijave i implementacije budućih projekata. Pokazujući prednosti manje birokratskih pristupa, ovo bi takođe ponudilo alternativu paralelnom i sve većem angažovanju Kine i Rusije sa lokalnim stanovništvom.

- Sa svojim predsedavanjem Savetu, Francuska ima jedinstvenu priliku da pošalje snažan signal u korist saradnje civilnog društva. Na ZB, to bi se moglo postići tako što bi se pozitivno odgovorilo na bezbrojne pozive iz Francuske i regiona da se **OCD i tink tenkovi sa ZB uključe u završne faze Konferencije o budućnosti Evrope. Takođe, saradnja civilnog društva treba biti istaknuta na Samitu Zapadnog Balkana** koji će se održati pod francuskim predsedavanjem Savetu u junu 2022. Iako su OCD Zapadnog Balkana, uz podršku tink tenkova iz EU, već organizovale i registrovale događaje na zvaničnom Portalu Konferencije,¹⁴ njihov doprinos ostaje nedovoljno cenjen, uprkos veoma progresivnim idejama.¹⁵ Francuska bi mogla da popravi ovu anomaliju uz male troškove tokom svog predsedavanja, dok bi preuzela zasluge za proširenje diskusije sa ZB iza uobičajene priče o pristupanju.

- Konačno, **Francuska bi trebalo da razmotri prihvatanje originalnih inicijativa tink tenkova, kao što je model faznog pristupanja**. Ono što je inovativno u vezi sa modelom jeste to što on ima za cilj da razbije trenutni ćorsokak u vezi sa proširenjem predviđajući dve faze pristupanja i dve faze članstva,¹⁶ sa postepenim ekonomskim i institucionalnim podsticajima koji se postavljaju uz očuvanje integriteta EU. Kako se očekuje da će primena ovog modela doneti koristi građanima u regionu, odobravanje ove inicijative od strane Francuske bi takođe pomoglo da se učvrsti njen imidž proaktivnog igrača u očima građana regiona.

V.2 Ulaganje u mlade i obrazovanje

- Nedostatak sopstvenih finansijskih sredstava za građane sa ZB za studiranje/specijalizaciju u Francuskoj zbog viših troškova života može se prevazići **povećanjem broja francuskih stipendija za građane sa ZB**. Trenutno dostupne stipendije su nedovoljne i po vrednosti i po broju da zadovolje potrebe studenata iz regiona, s obzirom da većina njih finansira kratkotrajnu mobilnost studenata. Takvo povećanje ne bi trebalo **da dođe po cenu francuskog doprinosa programima EU**.

¹⁴ Primer je konferencija koju je u oktobru 2021. organizovao Centar za evropske politike (CEP) pod nazivom „Zaokružena Evropa“. Videti: <https://cep.org.rs>
¹⁵ Pogledati na primer ideju da se razvije i uvede model faznog pristupanja. M. Emerson, M. Lazarević, S. Blockmans i S. Subotić (2021), „Model za fazno pristupanje EU“, Centar za evropske politike (CEP) i Centar za studije evropskih politika (CEPS), 2021, dostupno na: <https://cep.org.rs/en/publications/a-template-for-staged-accession-to-the-eu/>

¹⁶ Predložene faze su sledeće: I Inicijalna faza pristupanja; II Srednja faza pristupanja; III Faza nove države članice; IV Konvencionalno članstvo. Ključni je prelazak iz faze II u fazu III za nove države članice, posebno s obzirom na njihov pristup glasačkom pravu kvalifikovanom većinom u Savetu i pravo da imaju izabrane članove Evropskog parlamenta sa pravom glasa, zahtevao bi Ugovor o pristupanju na osnovu člana 49. TEU. Ovo bi obezbedilo dovoljnu pravnu osnovu za takve institucionalne korake pošto Ugovor o pristupanju ima isti pravni status na najvišem nivou kao osnivački ugovori EU (Lisabon). Videti: M. Emerson, M. Lazarević, S. Blockmans i S. Subotić (2021), „Model za fazno pristupanje EU“, op. cit.

- Francuska bi, sa vladama regiona, trebalo da radi na **obezbeđivanju strateške saradnje između francuskih univerziteta i univerziteta sa ZB**. Cilj ne bi trebalo da bude samo promocija francuskog obrazovanja među studentima ZB, već i podsticanje studenata iz Francuske da dođu u region. Još jedan pozitivan korak u tom pravcu bio bi organizovanje promotivnih aktivnosti gde bi studenti alumnisti mogli da podele svoja iskustva i pomognu drugim studentima zainteresovanim za studiranje u inostranstvu.

- Da bi ciljala mlade profesionalce sa visokim potencijalom sa ZB, **Francuska bi mogla da šire otvori svoje programe stažiranja studentima ZB**. Na primer, do danas je samo građanima EU i Evropskog ekonomskog prostora (EEA) dozvoljeno da se prijave za učešće u programima *Volontariat en entreprise* (VIE) i *Volontariat en administration* (VIA). Uključivanje građana ZB – uz odgovarajuće povećanje budžeta za programe VIE i VIA – podstaklo bi pozicioniranje Francuske kao ekonomije zasnovane na znanju.

- **Francuska bi takođe mogla da nastavi uspeh svog programa Regionalni inkubator za socijalne preduzetnike (RISE)**. Francuski instituti, zajedno sa svojim partnerima, podržavaju ovaj projekat koji ima za cilj da osnaži mlade ljude u regionu ZB da razviju inovativne ideje koje doprinose pomirenju i saradnji. Program RISE, koji pokriva ceo ZB, fokusira se i na pomirenje mladih i na socijalno preduzetništvo mladih. Ideja ove inicijative je da se kroz radionice, programe mobilnosti i finansijsku pomoć finansijski podrže mladi preduzetnici u razvoju ideja socijalnog poslovanja. Uspeh ove inicijative, koju je pilotirala Francuska, mogao bi da inspiriše nove slične programe, možda u oblasti obnovljivih izvora energije, gde francuska preduzeća pokazuju vodeće angažovanje.

- Na nivou EU, **francuska vlada bi mogla da iskoristi predsedavanje Savetu da predloži Evropskoj komisiji da ZB uključi u ALMA program**. Nedavno najavljena od strane komisije, ALMA (ciljaj, uči, savladaj, postigni) je nova šema zapošljavanja u Erasmusu stilu koja ima za cilj da pomogne mladima da pronađu put do tržišta rada kombinovanjem podrške obrazovanju, stručnoj obuci ili zapošljavanjem u svojoj zemlji uz mestom zaposlenja u drugoj EU zemlji. S obzirom na to da su mladi ljudi sa ZB podjednako, ako ne i više, podložni negativnim posledicama pandemije COVID-19 na tržište rada u poređenju sa svojim kolegama iz EU, proširenje ALMA na ZB bi proširilo mogućnosti specijalizacije za građane regiona.

- I dalje na nivou EU, **Francuska bi se mogla zalagati za uključivanje zemalja ZB u EURES ciljanu šemu mobilnosti**. EURES (Evropska službe za zapošljavanje) je zamišljena od strane komisije kao inicijativa koja promovise profesionalnu mobilnost, bavi se izazovima mobilnosti unutar EU i podržava osobe koje traže posao. Uključivanje ZB u šemu povećalo bi mogućnosti za profesionalni razvoj radnika iz regiona. Pošto je EURES već otvoren za građane koji nisu iz EU (iz Norveške i Islanda), uključivanje građana ZB ne bi trebalo da bude nepremostivo.

- Konačno, **Francuska treba da nastavi da promovise Erasmus+ kroz kancelarije Campus France u zemljama ZB**. Iako ove kancelarije na svojim web stranicama imaju informacije o ovom studijskom programu u Francuskoj i zemljama EU uopšte, postoji prostor za snažniju promociju. Ključni

problem ostaje da su samo Srbija i Severna Makedonija programske zemlje u okviru Erasmus+, dok su Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo i Crna Gora samo zemlje partneri. Razlika u statusu je u tome što samo Srbija i Severna Makedonija mogu u potpunosti da učestvuju u sprovođenju akcionog plana programa. To nije slučaj sa ostale četiri zemlje, koje imaju niži nivo saradnje u okviru Erasmus+ mreže. Podržavajući preostale četiri zemlje u izjednačavanju njihovog statusa sa partnerskih na programske zemlje, region bi dobio neprocenjivu priliku da proširi svoj pristup obrazovanju na francuskim i evropskim univerzitetima uopšte.

V.3 Iskorišćavanje potencijala kulturne saradnje

- Da bi unele novu dinamiku, **francuske ambasade i francuski instituti mogli bi da pojačaju svoju podršku organizovanju kulturnih događaja, kao što su izložbe, festivali, koncerti, kulturne razmene i „dani Francuske“**. Jedan zanimljiv projekat, na primer, bio bi pokretanje Festivala francuskih škola na ZB, koji bi okupio učenike iz Francuske i ZB. Festival bi mogao biti podržan od strane Francusko-Zapadnobalkanskog Penfriend programa, koji bi podsticao učenike sa ZB to uče francuski jezik i iskuse francusku kulturu. Takvi programi mogu uključivati kratkoročne razmene (do dve nedelje, na primer). Inspiracija za pokretanje ovakvog programa može se naći u programu EU-Srbija "Radost Evrope" (međevropski plesni festival sa dugom tradicijom).

- **Inicijative ove vrste mogle bi biti podržane komunikacijskom kampanjom u medijima koja bi promovisala francusko-zapadnobalkansko prijateljstvo i kulturnu saradnju**. Druge zemlje spremno koriste nacionalne TV stanice da oblikuju svoj imidž. Na primer, u Beogradu ambasada SAD redovno komunicira u medijima o pozitivnim aspektima srpsko-američke saradnje (u obeležavanju partnerstva u Prvom svetskom ratu, godišnjici Operacije Halijard ili grupe srpskih Amerikanaca koji su radili na programu sletanja Apolo-a na Mesec 1960-ih i 1970-ih).

- **Da bi promovisali učenje francuskog jezika na ZB, francuski instituti bi mogli da ponude pristupačnije kurseve jezika kako učenje francuskog od najboljih ne bi bila privilegija, već održiv izbor**. Ovo međutim, ne bi trebalo da bude ograničeno na glavne gradove. Takva promocija treba da se odvija u različitim urbanim i ruralnim sredinama, oslanjajući se na nastavnike sa profesionalnim iskustvom. Školski nastavnici bi takođe mogli biti podstaknuti da ponude kurseve odraslima tako što bi se pridružili programu stručne obuke za odrasle u Francuskoj. Korišćenje školskih nastavnika kao multiplikatora omogućilo bi francuskoj kulturi i jeziku dublji prodor širom čitavog Zapadnog Balkana.

- Na nivou EU, **kulturne organizacije iz Francuske bi mogle biti dodatno ohrabrene da učestvuju u programima EU koji imaju za cilj jačanje kulturne saradnje sa ZB**. U tom pogledu može se izdvojiti program „Kreativna Evropa“ za koji Francuska izdvaja značajna sredstva. Iako je to EU program, on se odnosi na zemlje ZB, zbog čega može poslužiti kao vredna platforma za međusobnu kulturnu razmenu. Za sada, francuske organizacije učestvuju u takvim programima u ograničenom obimu. Ipak, činjenica da „kulturna nit“ Programa podržava oblasti poput arhitekture, kulturnog nasleđa, dizajna, književnosti i izdavaštva, muzike i izvođačke umetno-

sti znači da su mogućnosti saradnje koje nudi ovaj program ogromne. Podrška prekograničnom povezivanju i platformama za saradnju između umetnika, predstavnika kreativne industrije i kulturnih radnika, otvara vrata francuskim kulturnim akterima za odlazak na ZB, i obrnuto.

- Uopšteno govoreći, **francuska vlada bi mogla da iskoristi predsedavanje Savetu i Konferenciju o budućnosti Evrope da pokrene ideju o "Evropskom mesecu mladih", koji bi omogućio učenicima mlađim od 18 godina iz cele Evrope (uključujući Zapadni Balkan) da provedu mesec dana u školi koja se nalazi u drugoj zemlji i da budu smešteni u lokalnim porodicama**. Učenici sa ZB i zemalja članica EU bi imali priliku da uče i žive u drugoj zemlji u ključnom dobu svog života, da se upoznaju sa životnim stilom i kulturom drugih Evropljana i da vežbaju novi jezik. Ovo bi bilo pravo vreme za ovaj predlog, posebno zato što je Evropska komisija nedavno predložila da se 2022. proglasi Godinom evropske omladine.

Literatura:

AFD, "Western Balkans", dostupno na: <https://www.afd.fr/en/page-region-pays/western-balkans>

Campus France, "Espace de Belgrade", 2021, dostupno na: <https://www.campusfrance.org/en/node/2064>

Campus France, "MASTERS ERASMUS MUNDUS COORDONNÉS PAR OU ASSOCIANT UN EESR FRANÇAIS", dostupno na: <https://www.campusfrance.org/fr/ressource/masters-erasmus-mundus-coordonnes-par-ou-associant-un-eesr-francais>

European Commission, "Commission Staff Working Document: Serbia 2020 Report", 2021, dostupno na: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/serbia_report_2020.pdf

European Commission, "Culture and Creativity", 2021, dostupno na: <https://ec.europa.eu/culture/>

European Commission, "Erasmus+ Programme Guide", 2021, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/programme-guide/part-a/who-can-participate/eligible-countries_en

European Commission, "Funding & tender opportunities", 2021, dostupno na: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/cerv>

European Commission, "The new Erasmus+ starts here", 2021, dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en

European Western Balkans, "Leaders of the Western Balkans meet with Macron in Paris", 2019, dostupno na: <https://europeanwesternbalkans.com/2019/11/12/leaders-of-the-western-balkans-meet-with-macron-in-paris/>

Hubner, C., Eichhorn, J. & Molthof, L., 2021. *It's the EU, Not Western Balkan Enlargement*, s.l.: Open Society Foundations.

Institut français, "ES-BALK – ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR DANS LES BALKANS OCCIDENTAUX", 2021, dostupno na: <http://www.institutfrancais.rs/fr/es-balk-enseignement-superieur-dans-les-balkans-occidentaux/>

"Masters Erasmus Mundus Coodonnes Par Ou Associant Un Eesr Français", Campus France, 2021, dostupno na: <https://www.campusfrance.org/fr/ressource/masters-erasmus-mundus-coordonnes-par-ou-associant-un-eesr-francais>

Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, "Le Fonds de solidarité pour les projets innovants (FSPI)", 2021, dostupno na: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/fonds_fspi_a5_v2_cle465e1e.pdf

Ministry of Europe and Foreign Affairs of France, Strategy for the Western Balkans, dostupno na: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/europe/western-balkans-62918/>

Ministry of Europe and Foreign Affairs of France, "The Regional Youth Cooperation Office for the Western Balkans (RYCO)", dostupno na: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/europe/western-balkans-62918/article/the-regional-youth-cooperation-office-for-the-western-balkans-ryco>

"RISE: Launching of Program for Young Entrepreneurs to Change Western Balkans", Regional Youth Cooperation Office, 2021, dostupno na: <https://www.rycowb.org/?p=8297>

Govor na Sorboni Emanuela Makrona – Ceo tekst / Engleska verzija, Ouest France, 2017, dostupno na: <http://international.blogs.ouest-france.fr/archive/2017/09/29/macron-sorbonne-verbatim-europe-18583.html>

Todorova, M., 2009. *Imagining the Balkans*. s.l.:Oxford university press.

World Population Review, "French Speaking Countries", dostupno na: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/french-speaking-countries>

O Centru za evropske politike - CEP

Centar za evropske politike - CEP - je nezavisna, nevladina, neprofitna think tank organizacija koju je osnovala grupa stručnjaka u oblasti evropskog prava, ekonomije i javne uprave, sa zajedničkim ciljem da doprinesu unapređenju okruženja za kreiranje javnih politika u Srbiji, tako što će ga učiniti transparentnijim i inkluzivnijim, zasnovanim na činjenicama i suštinski orijentisanim ka EU. Temeljno razumevanje javnih politika Evropske unije i procesa pristupanja, kao i načina rada javne uprave u Srbiji, uz jak društveni kapital čine CEP organizacijom sposobnom ne samo da sprovodi istraživanja visokog kvaliteta, već i da dospe do donosilaca odluka i ostvari osetan uticaj. Delatnost CEP-a je danas organizovana u četiri programska područja:

- 1) Dobra vladavina, sa snažnim fokusom na horizontalnom kreiranju politika i koordinaciji;
- 2) Unutrašnje tržište i konkurentnost;
- 3) Regionalna politika, energetika i životna sredina ;
- 4) Europe&us.

Za više informacija, posetite sajt: www.cep.org.rs